

Retouradres: Postbus 9100, 2300 PC Leiden

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
T.a.v. Staatssecretaris Mevrouw V.L.W.A. Heijnen
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Gemeente Leiden
Bezoekadres Stadhuis
Stadhuisplein 1
Postadres Postbus 9100
2300 PC Leiden
Telefoon 14071
E-Mail j.van.wersch@leiden.nl
Website www.leiden.nl/gemeente

Datum 11 maart 2024
Ons kenmerk Z/24/3621332
Onderwerp Samenwerking en aandachtspunten ten aanzien van
regie op bodem en ondergrond

Contactpersoon Jos van Wersch
Doorkiesnummer 06 113 974 06

Geachte mevrouw Heijnen,

Op 12 juni 2023 hebben wij, als gemeentelijke bestuurders tijdens een diner pensant met u en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) besproken welke beelden, ervaringen, dilemma's en afwegingen er leven bij gemeenten ten aanzien van uw Kamerbrief Water en Bodem Sturend. Daarnaast was het ook onderwerp van gesprek om samen te bediscussiëren welke kennis en beleidsvoornemens er nodig zijn om water en bodem sturend te maken. In navolging op bovengenoemde bijeenkomst is op 17 november 2023 op uitnodiging van de gemeenten Eindhoven en Leiden in samenwerking met uw ministerie, een tweede bijeenkomst georganiseerd. Doel van deze bijeenkomst was om concrete aandachtspunten te benoemen op het gebied van regie op bodem en ondergrond in de stad.

Als gemeentelijke bestuurders stellen wij op prijs dat u direct met ons in contact treedt om vanuit de bestuurlijke praktijk te horen waar gemeenten behoefte aan hebben. Wij zijn positief over de rol en aanpak die het ministerie kiest op het thema Water en Bodem Sturend als coördinerend ministerie en met name met de komst van het nationaal programma bodem, ondergrond en grondwater voor de periode 2024-2030.

Als gemeenten willen en kunnen wij regie voeren op de openbare ruimte en daarmee bodem en ondergrond. Wij hebben daartoe met ondersteuning van BZK en IenW in City Deal Openbare Ruimte onderzocht wat er nodig is om dit te laten slagen. Daarnaast zijn wij als gemeente een taakgroep regie ondergrond gestart om kennis, ervaringen en analyses uit te wisselen op het thema regie op stedelijke ondergrond. Ook is VNG samen met Netbeheer NI en Vewin een overleg gestart door de uitdagingen vanuit gezamenlijke belangen aan te gaan. Daarbij zijn veel gemeenten enthousiast over het nationaal programma en dragen zij actief bij aan de totstandkoming ervan.

Maar wij lopen in de gemeentelijke praktijk tegen enkele punten aan, waarvoor wij uw aandacht willen vragen. Wij willen de volgende punten naar voren brengen, die aandacht behoeven van u en uw ministerie bij de nadere uitwerking van Water en Bodem Sturend (WBS) en binnen het nationaal programma bodem, ondergrond en grondwater: afstemming tussen ministeries, wet- en regelgeving, kennisinfrastructuur en informatiebeheer van de ondergrond. Wij werken deze hieronder verder uit:

Aandachtspunt: Afstemming tussen ministeries

In stedelijk gebied komen de maatschappelijke opgaven die wij hebben allemaal samen in de ondergrond, denk daarbij aan energietransitie, mobiliteit, woningbouw, groen en bomen, klimaatadaptatie én het werken aan een duurzame en concurrerende economie. Bijvoorbeeld als drager van het datanetwerk, de nutsvoorzieningen, nieuwe warmtenetten en als basis voor een aantrekkelijke groene klimaatadaptieve stad. Om aan al deze opgave te kunnen voldoen moeten wij goed regie kunnen voeren op de inrichting van de ondergrond, al deze opgave leggen immers een claim op de schaarse ruimte in de ondergrond.

Doordat het allemaal samen komt in de ondergrond merken wij daar dan ook direct de gevolgen van initiatieven die vanuit de ministeries onvoldoende in onderlinge samenhang zijn beschouwd. Verschillende ministeries maken regelgeving, initiëren programma's en geven vorm aan beleid dat allemaal impact heeft op de ondergrond. Zoals in de NOVEX en vanuit Mooi Nederland (BZK) verwoord, is het totaal van alle opgaves niet verkokerd uit te voeren. Wij merken in de praktijk de schaarste aan ruimte (boven en ondergrond), de menskracht en materialen. Wij hebben betere afstemming tussen de ministeries nodig om een goede samenhang tussen wetten en regelingen die de bodem raken en impact hebben op onze stedelijke vraagstukken te bewerkstelligen. Het nationaal programma bodem, ondergrond en grondwater raakt het werkveld van vijf ministeries. Het ministerie van IenW is aangewezen als coördinator en penvoerder. Wij vinden dit een prachtkans voor het ministerie om krachtig te kunnen sturen en mede-overheden in hun regierol te zetten. Maak duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is, en hoe de belangen tegen elkaar worden afgewogen, zodat gemeenten adequaat regie kunnen voeren op het water en bodemsysteem:

- a) Maak onderdeel van de nationale coördinatie: welke impact hebben nationale programma's op bodem en ondergrond?

In de hierna volgende aandachtspunten worden concrete punten voor verbetering van afstemming en samenhang genoemd.

Aandachtspunt: wet- en regelgeving

De Omgevingswet (OW) biedt gemeenten een goed instrumentarium om regie te voeren op de openbare ruimte. Er zijn echter enkele belangrijke wetten die geen onderdeel van de OW uitmaken en wel een grote ruimtelijke impact hebben, zoals de Energiewet, Drinkwaterwet, Telecommunicatiewet en de Wet collectieve Warmte. Deze wetten betreffen alle essentiële fysieke boven en ondergrondse elementen die het mogelijk maken dat onze maatschappij draait, denk daarbij naast de kabels en leidingen aan grote overdrachtstations (van 2m2 tot 200m2 per stuk). Doordat deze functies nu buiten de Omgevingswet vallen, missen gemeenten adequaat instrumentarium om goed te kunnen sturen op de inpassing van deze elementen en WBS mogelijk te maken. Uit een analyse binnen de Citydeal Openbare Ruimte, waar de gemeenten met ministeries Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en IenW samenwerken, blijkt dat er weinig fysieke ruimte, tijd, data en geld is om WBS mogelijk te maken. Wij roepen dan ook het ministerie van IenW, Economische Zaken en Klimaat (EZK) en BZK op om hierbij medeoverheden te helpen door beter en directer te faciliteren. Dit kan uw ministerie als coördinerend ministerie doen door:

- a) beter interdepartementaal te coördineren welke werking wetgeving van diverse ministeries hebben op bodem en ondergrond
- b) de wetten ten aanzien van energie, drinkwater, warmte en telecom in verhouding met de OW te brengen, liefst opnemen in de OW.
- c) de aanbevelingen uit de Citydeal op te volgen daar waar er ministeriële acties liggen.
- d) Zolang de wetten zoals genoemd onder b) niet zijn opgenomen in de OW: invulling te geven aan de OW door een nationaal kader te bepalen waarin gemeenten de taak, het

mandaat en de tools krijgen voor de ondergrondse inrichting van hun stad, de ondergrondregie.

In Bijlage 1 zijn de specifieke aanbevelingen opgenomen.

Aandachtspunt: Kennisinstructuur

Zoals u terecht schrijft in uw Kamerbrief WBS zijn veel functies van het water- en bodemsysteem randvoorwaardelijk: zonder gezonde bodem is klimaatadaptatie en het vergroten van de biodiversiteit niet realiseerbaar, zonder (ruimte in) de bodem en ondergrond is de energietransitie niet mogelijk etc. Voor veel gemeenten is het lastig om te bepalen welk onderwerp nu het eerste moet worden opgepakt of de meeste aandacht behoeft. Er is behoefte aan het ontwikkelen, verspreiden en vastleggen van kennis over ons bodem en ondergrond systeem. Daarom vragen wij uw ministerie om aan de slag te gaan met:

- a) kennisinstructuur op te zetten als onderdeel van het nationaal programma bodem, ondergrond en grondwater, waarbij de kennisgelden actief in gezet worden in kennisprojecten en alle regio's de mogelijkheid gegeven wordt voorstellen in te dienen
- b) ondersteuning te bieden voor de gemeentelijke taakgroep regie ondergrond
- c) kennisagenda te ontwikkelen voor het onderwerp regie ondergrond

Aandachtspunt: Ondergrond informatiebeheer

Het is vaak onduidelijk welke fysieke elementen in de ondergrond aanwezig zijn. Terwijl het cruciaal is om te weten wat er aanwezig is in de ondergrond bij herontwikkeling of reconstructie, zodat gemeenten goed kunnen sturen op de ondergrondse inrichting van de gemeente. Hierbij is het essentieel om goed gedetailleerd zicht te hebben op de elementen die forse belemmeringen opleveren en/of kosten opleveren, zoals ondergrondse bouwwerken, kabels en leidingen en bodemenergiesystemen.

Momenteel zijn er meerdere landelijke (basis)registraties met data over de ondergrond, de Basisregistratie Ondergrond (BRO), de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT), Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en het Kabel en Leidingen informatiecentrum (KLIC). Deze geven helaas samen onvoldoende inzicht in de aanwezige kabels en leidingen en bouwwerken, zoals kelders en tunnels. Daarom verzoeken wij u om in gesprek te gaan met EZK over aanpassing van de KLIC en met BZK over de BRO, BGT en BAG over de volgende aandachtspunten:

- a) Breng in beeld welke gegevens in basisregistratie een ondergronds element hebben en werk toe naar een verplichte registratie
- b) Aanpassing van de WIBON: dataset aanpassen, waardoor diepte, diameter, horizontale ligging en type kabel of leiding worden geregistreerd. Daarnaast dient de nauwkeurigheid terug gebracht te worden tot maximaal 0,5 m afwijking.

In Bijlage 2 van deze brief staan de benodigde aanpassingen toegelicht.

We kijken uit naar uw reactie en gaan graag met u en uw ministerie direct in gesprek en via het hiervoor bestemde (bestuurlijke) overleggen Algemeen Overleg, Directeuren Overleg en Bestuurlijk Overleg om samen te bepalen hoe wij invulling kunnen geven aan bovenstaande aandachtspunten.

Ashley North
Wethouder Klimaat, Mobiliteit en Financiën

Gemeente Leiden

Rik Thijs
Wethouder Klimaat, Energie, Grond en
Vergroening

Gemeente Eindhoven

Deze brief is ontstaan in gesprek op 17 november 2023 met de volgende bestuurders:

Ingrid Lambregts

Wethouder

Doetinchem

Susanne Schilderman

Wethouder

Utrecht

Michiel Klijmij-Van der Laan

Wethouder

Gouda

Marinus Biemans

Wethouder (tot 11 feb in functie)

Deurne

Peter Bakker

Wethouder

Breda

Steven Adriaansen

Burgemeester Woensdrecht

**Voorzitter Gemeentelijk Platform voor
Kabels en Leidingen**

Daarnaast hebben de volgende wethouders hun steun toegezegd voor deze brief:

Wessel Breunese
Wethouder
Zaanstad

Reinier van Dantzig
Wethouder
Amsterdam

Ankie Smit
Wethouder
Schouw-Duiveland

Arjan Spaan
Wethouder
Zwolle

Theo Alkemade
Wethouder
Noordwijk

Relus Breeuwsma
Wethouder
Alphen aan den Rijn

Robbert Berkhout
Wethouder
Haarlem

Claudio Bruggink
Wethouder
Hengelo

Bijlage 1 Juridische aandachtspunten

De aandachtspunten a) t/m e) zijn aanbevelingen van het Eindrapport van AKD (september 2023) die in opdracht van Citydeal Openbare Ruimte, Ontwikkelteam Harmonisatie Wet- en Regelgeving een rapport heeft geschreven met daarin de knelpunten en aanbevelingen voor oplossingen in wet- en regelgeving, die toeziet op openbare ruimte. Het Ministerie van IenW en BZK zijn mede-opdrachtgever en deelnemer aan de Citydeal Openbare Ruimte en kennen dit advies.

- a) Voor EZK: Het integreren van een deel van de Telecommunicatiewet, minimaal hoofdstuk 5, 5b en 5c, in de Omgevingswet. Daarnaast is het nodig de absolute gedoogplicht te nuanceren voor openbare gronden. Voor dat laatste kan gedacht worden aan een limitatieve lijst weigeringsgronden/aandachtsgronden voor het gedogen van telecommunicatie-infrastructuur in de openbare ruimte.
- b) voor het ministerie van IenW: instructieregels in het BKL die gemeenten verplichten om bij het opstellen van het Omgevingsplan aandacht te besteden aan de impact op bodem en ondergronds.
- c) IenW/BZK: het toevoegen van een Programma voor de Ondergrond aan artikel 3.6 van de Omgevingswet.
- d) BZK: Schrappen artikel 2.29, onder p, aanhef en onder 4 Bbl. Wat nu gebeurt vanaf 1 januari is dat de mogelijkheid een aanlegvergunning te vereisen in gemeentelijke regelgeving verdwijnt. Dit lijkt een omissie te zijn met in sommige gemeenten verregaande gevolgen, waardoor nog minder regie mogelijk is.
- e) Voor de VNG: het opstellen van een staalkaart integrale benadering ondergrond

Naast het AKD eindrapport constateren gemeenten in de City Deal Openbare Ruimte dat er behoefte is aan een regie-instrument om alle belangen in de bodem te mogen beschouwen en hierin beleidsmatige afwegingen te mogen maken, die vastgelegd kunnen worden.

Bijlage 2 Ondergronds informatiebeheer

BRO, BGT en BAG

In de BRO staan niet veel fysieke objecten geregistreerd: alleen de grondwater onttrekkingen en de bodemenergiesystemen zijn beschikbaar. Dit geeft een beeld van de aanwezige verticale leidingen die nodig zijn voor de onttrekkingen.

In de BGT staan topografische objecten geregistreerd (denk hierbij aan: wegen, tunnels, gebouwen, waterlopen, putten, waterlopen enz.). De BGT is primair bovengronds. Onder maaiveldniveau beperkt de geometrische registratie zich tot tunnel(delen) en duikers. Uit de geometrie op maaiveldniveau is weliswaar informatie af te leiden over de in de ondergrond aanwezige objecten, het gros van deze elementen die zijn vastgelegd hebben immers een ondergrondse component, zoals bij voorbeeld een fundering of een put. Echter geeft dit geen informatie over de exacte omvang en diepte.

In de BAG staat de buitencontour van alle gebouwen geregistreerd, van zowel het boven- als het ondergrondse deel van het gebouw. Hierbij is het onduidelijk welk deel van het pand ondergronds aanwezig is.

In de BAG is het niet mogelijk om de diepte van het ondergrondse deel te registreren, of om überhaupt aan te geven of er sprake is van een bovengronds of ondergronds pand.

Samen registreren de basisregistraties onvoldoende gegevens van ondergrondse objecten. Met name grote objecten zijn essentieel om inzichtelijk te hebben bij ontwerp of herinrichting. Daarom zien wij graag dat binnen één van de basisregistraties de mogelijkheid komt om de ondergrondse component (inclusief diepteligging) van ondergrondse bouwwerken vast te leggen.

WIBON en KLIC

Sinds 2008 moeten kabel en leiding bedrijven o.b.v. de Wet Informatie-uitwisseling bovengrondse en ondergrondse netten en netwerken (WIBON) gegevens aan de landelijke voorziening aanleveren. Er is echter geen minimale dataset afgesproken die ze aan moeten leveren.

Daarnaast is minimale nauwkeurigheid van 1 m onvoldoende als basis voor ontwerp en herontwikkeling. Ook is er geen verplichting om de huisaansluitingen te registreren. Dit heeft tot gevolg dat voorafgaand aan ontwerp en herontwikkeling altijd proefsleuven gegraven dienen te worden om vast te stellen wat daadwerkelijk op welke locatie op welke diepte aanwezig is.

Naast de aanpassing in de WIBON dient het verplicht te worden om ook de huisaansluitingen vast te leggen in de KLIC.